



# GEBIEDSBEELD KRALINGEN-CROOSWIJK

*Signalen over integratie, discriminatie, v/m-emancipatie  
en lhbt-emancipatie uit Kralingen-Crooswijk*



## Samenvatting

IDEM Rotterdam voert in alle veertien gebieden van Rotterdam een behoefte-inventarisatie uit om een beeld te krijgen van wat er speelt in elk gebied in relatie tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emanipatie en lhbt-emanipatie. Deze rapportage presenteert zowel signalen als concrete aanknopingspunten voor professionals en geïnteresseerden om verder aan de slag te gaan met de vier thema's in Kralingen-Crooswijk. Hieronder vatten we de belangrijkste signalen per onderwerp kort samen.

### Integratie

#### *Een gebied van 'twee extremen'*

Gesprekspartners geven aan dat er grote verschillen zijn tussen Kralingen en Crooswijk. De leefwerelden van de bewoners uit deze buurten lopen sterk uiteen. In Kralingen wonen bijvoorbeeld veel mensen met een hoog inkomen en zijn bewoners zelfredzaam. Crooswijk heeft een slecht imago, waar veel mensen met een laag inkomen wonen.

#### *Aandacht voor Oud-Crooswijk*

Het Plan van Aanpak Oud-Crooswijk 2017-2020 speelt in op de behoefte voor specifieke aandacht voor Oud-Crooswijk. Het plan richt zich op jeugd en jongeren, volwassenen, buitenruimte, gebiedsontwikkeling en participatie.

#### *Groeiende vooroordelen en scheidslijnen langs etniciteit*

Bewoners in het gebied beperken zich in contact met anderen in toenemende mate tot de eigen etnische kring. Er is weinig interactie tussen de verschillende groepen bewoners. Daarnaast geven gesprekspartners aan dat vooroordelen en polarisatie toenemen. Landelijke ontwikkelingen en berichtgeving in de media dragen hieraan bij.

#### *Situatie van jongeren*

Gesprekspartners hebben zorgen over jongeren in het gebied, omdat deze vaak opgroeien in armoede, voortijdig hun school verlaten, werkloos zijn en geen zinvolle dagbesteding hebben. Daarnaast ondervinden jongeren soms last van vooroordelen die anderen over hen hebben en de manier waarop er in publieke discussies wordt gesproken over Nederlandse moslims. Bovendien zijn er zorgen over radicaliserende jongeren in het gebied.

#### *Opvang en situatie van vluchtelingen en statushouders*

In het verleden heeft het gebied op twee locaties vluchtelingen tijdelijk opgevangen. Een aantal omwonenden was hierop tegen, maar de meeste reacties waren positief en veel bewoners boden zich aan als vrijwilliger. In Kralingen-Crooswijk zijn er zorgen over de situatie van statushouders in het gebied. Gesprekspartners geven aan dat deze de Nederlandse taal slecht spreken, weinig buitenshuis komen, geen werk hebben en geen 'binding aangaan' met de buurt. Een gesprekspartner geeft echter aan dat er veel potentie is onder de statushouders om iets te kunnen betekenen voor anderen.

#### *Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten*

Gesprekspartners geven aan dat er Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten in het gebied wonen die weinig binding aangaan met de buurt, doordat zij de Nederlandse taal niet (goed) spreken.

### *Onvrede over woningtoewijzingen*

Gesprekspartners geven aan dat bewoners in Oud-Crooswijk het gevoel hebben geen kans te maken op een betaalbare woning in de buurt. Zij denken dat anderen minder binding aan willen gaan met de buurt en desondanks wel voorrang krijgen op een woning.

### *Taalvaardigheid en taalaanbod*

Gesprekspartners noemen de beperkte taalvaardigheid en alfabetisme van sommige bewoners een zorgelijk punt. Een oorzaak hiervan is het taalaanbod in het gebied en de regie hierop. Het aanbod sluit niet altijd goed aan op de behoeften van bewoners.

### *Spanningen rond Turkse couppoging*

Gesprekspartners geven aan dat er spanningen in het gebied zijn als gevolg van de mislukte coup in Turkije.

### *Armoede en schulden*

Armoede speelt bij veel bewoners een rol en is soms erg zichtbaar, voornamelijk bij kinderen. Ook hebben gesprekspartners zorgen over problematische schulden.

### *Situatie van werklozen en bijstandsgerechtigden*

Er zijn in het gebied mensen die een werkloosheids- of bijstandsuitkering ontvangen. Volgens een gesprekspartner dragen de verplichte trajecten van de gemeente om de uitkering te behouden niet altijd bij aan zelfredzaamheid of economische zelfstandigheid van de deelnemer. Bovendien signaleren gesprekspartners dat bijstandsgerechtigden te maken hebben met stigma's en uitsluiting.

## **Discriminatie**

### *Stage- en arbeidsmarktdiscriminatie*

Bewoners in het gebied ervaren discriminatie op de arbeidsmarkt. Specifiek zijn er zorgen over jongeren die hiermee te maken krijgen.

### *Islamofobie*

Gesprekspartners ervaren in toenemende mate een 'kloof' tussen moslims en niet-moslims in het gebied. Dit wordt onder andere gevoeld door het politieke klimaat en de media. Met name jongeren vinden het soms lastig om hiermee om te gaan.

### *Mensen met een beperking*

Er zijn signalen dat er vooroordelen zijn over mensen met een beperking in het gebied. Gesprekspartners hebben behoefte om hier beter op in te kunnen spelen.

## **Vrouw/man-emancipatie**

### *Kwetsbare vrouwen en projecten om de zelfredzaamheid van vrouwen te vergroten*

Er zijn in Kralingen-Crooswijk zorgen over een grote groep vrouwen die moeite hebben met de Nederlandse taal en weinig (financieel) zelfredzaam zijn. Er zijn projecten om de kwetsbaarheid van vrouwen in het gebied te verminderen, maar er zijn ook vragen over hoe effectief deze projecten zijn.

### *Huiselijk geweld*

Er zijn vermoedens van huiselijk geweld in het gebied, waarvan voornamelijk vrouwen slachtoffer zijn.

### *Emancipatie van jongens*

Er is behoefte aan meer aandacht voor de emancipatie van mannen en jongens in het gebied.

### *Betrokkenheid van vaders*

Gesprekspartners geven aan dat veel vaders op afstand staan bij de opvoeding van hun kinderen, bijvoorbeeld doordat zij hun rol als vader niet goed weten in te vullen.

### *Eenoudergezinnen*

Gesprekspartners merken op dat er steeds meer kwetsbare eenoudergezinnen zijn in het gebied. Het gaat om eenoudergezinnen met zowel vaders als moeders aan het hoofd.

## **Lhbt-emancipatie**

### *Behoeftes aan voorlichting en training onder professionals*

Professionals in het gebied geven aan dat zij niet altijd goed weten hoe om te gaan met het onderwerp seksuele diversiteit en genderidentiteit. Er is behoefte aan meer kennis hierover, met specifieke aandacht voor het bespreken van dit onderwerp met jongeren met een religieuze of migratieachtergrond.

### *Acceptatie van lhbt onder jongeren*

Er zijn jongeren in het gebied die vooroordelen hebben over lhbt-personen en zich soms geen houding weten te geven tegenover homoseksuele of biseksuele mensen.

### *Homo-ontmoetingsplek in Kralingse Bos*

Er is lange tijd discussie geweest over het aanbrengen van 'regenboogpaaltjes' in het Kralingse Bos om andere bezoekers erop te wijzen dat ze in een 'cruising area' zijn waar homo's elkaar kunnen ontmoeten.

## **Aanknopingspunten en aanbevelingen**

- Investeer in het verbinden van bewoners uit Kralingen en Crooswijk zodat er meer gezamenlijkheid komt in het gebied.
- Schenk aandacht aan de aanbestedingsstructuur in het gebied en zorg dat deze niet ten koste gaat van de kwaliteit van de ondersteuning.
- Investeer structureel in jongeren om hun toekomstperspectief te verbeteren.
- Bied voorlichting en training over discriminatie aan voor professionals.
- Zorg ervoor dat het taalaanbod in het gebied laagdrempelig is en aansluit op de behoeften van deelnemers.
- Betrek oude bewoners bij vernieuwingsplannen voor de buurt.
- Besteed aandacht aan armoede en schuldenproblematiek, en programma's die bijdragen aan het verminderen hiervan.
- Zet in op kleine, lokale projecten en ontmoetingsplekken voor vrouwen in het gebied.
- Stel duurzaam de emancipatie van mannen centraal.
- Investeer in kennis en training over lhbt-onderwerpen.

## Inleiding

In alle veertien gebieden van de gemeente doet IDEM Rotterdam onderzoek naar wat er speelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Dit onderzoek is ook in Kralingen-Crooswijk uitgevoerd, en in deze rapportage worden de resultaten daarvan besproken.

We hebben een breed palet aan signalen verzameld die laten zien hoe integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie er in Kralingen-Crooswijk uitzien. Hiertoe hebben we professionals en andere actieve bewoners geïnterviewd. De resultaten van deze interviews zijn teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst, waardoor de signalen die we verzamelden zijn aangevuld. Zo krijgen we zicht op verschillende knelpunten en lacunes ten aanzien van de vier thema's, net zoals succesvolle voorbeelden die andere Rotterdammers kunnen inspireren.

Dit gebiedsbeeld is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk worden de doelen en methode van dit onderzoek toegelicht. Vervolgens bespreken we per thema zowel de signalen die we hebben opgetekend als succesvolle voorbeelden die we tegen zijn gekomen. We plaatsen het beeld dat hieruit oprijst in de context van Rotterdamse feiten en cijfers, en het gebiedsprogramma. Tot slot gaan we in op concrete aanknopingspunten voor professionals, betrokken bewoners, ondernemers en anderen om verder met de thema's in Kralingen-Crooswijk aan de slag te gaan.

November 2017

[www.idemrotterdam.nl](http://www.idemrotterdam.nl)



## Methodie

### Behoeftie-inventarisatie

De behoefte-inventarisatie is een kwalitatief onderzoek waarmee IDEM Rotterdam signalen verzamelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie, en behoeften ten aanzien van deze vier thema's in kaart brengt. De behoefte-inventarisatie wordt in alle veertien gebieden van de gemeente Rotterdam uitgevoerd. In oktober en november 2016 hebben we dit onderzoek in Kralingen-Crooswijk gedaan.

Centraal staat de vraag: wat speelt er op het gebied van integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie in Kralingen-Crooswijk? We letten bij het beantwoorden van deze vraag op de volgende deelvragen:

- Welke ontwikkelingen en gebeurtenissen in Kralingen-Crooswijk zijn van invloed op het gebied en zijn bewoners ten aanzien van de vier thema's?
- Tegen welke knelpunten en lacunes lopen bewoners en professionals aan zodra ze zich met één of meerdere van deze thema's bezighouden?
- Wat zijn succesvolle voorbeelden van activiteiten in Kralingen-Crooswijk op het gebied van de vier thema's?
- Welke behoeften leven er in Kralingen-Crooswijk om aan de slag te gaan met projecten die gaan over integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie?

### Interviews en wijkbijeekomst

In elk gebied spreken we in totaal met twaalf tot vijftien professionals en andere actieve bewoners. Deze interviews zijn geanonimiseerd. We streven naar een zo divers mogelijke groep gesprekspartners die zich bezighouden met uiteenlopende activiteiten, zoals vertegenwoordigers van welzijnsorganisaties, kunst- en cultuurorganisaties, religieuze instellingen, onderwijsinstellingen, jongerenwerk, wijkpolitie, ondernemers, buurtverenigingen, bewonersinitiatieven en gebiedscommissies.

Op basis van deze gesprekken hebben we een eerste impressie gekregen van wat er speelt in Kralingen-Crooswijk ten aanzien van de vier thema's. Vervolgens hebben we dit beeld teruggekoppeld aan een diverse groep professionals en actieve bewoners tijdens een drukbezochte wijkbijeekomst. In kleinere tafelgesprekken hebben zij dit beeld en hun behoeften vervolgens nader besproken, waardoor de eerste analyse verder kan worden aangescherpt, aangepast en aangevuld.

### Gebiedsbeeld

In dit gebiedsbeeld bundelen en analyseren we de uitkomsten van de interviews en de tafelgesprekken. Waar relevant worden de inzichten besproken in relatie tot bestaande Rotterdamse feiten en cijfers, het Gebiedsprogramma en het Uitvoeringsplan van het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling in Kralingen-Crooswijk.

Het gebiedsbeeld heeft als doel om relevante partijen en geïnteresseerden binnen en buiten Kralingen-Crooswijk te informeren over wat er speelt ten aanzien van de vier thema's in het gebied. Knelpunten en lacunes worden duidelijk, net als succesvolle voorbeelden. Uiteindelijk leidt dit gebiedsbeeld tot een inkleuring van al bestaande kwantitatieve gegevens over Kralingen-Crooswijk, en brengt het verdiepende kennis over hoe de vier thema's er op gebiedsniveau uit zien. Vervolgens kunnen professionals en bewoners op basis van deze informatie binnen en buiten Kralingen-Crooswijk projecten en samenwerkingen opstarten om met één of meerdere van de thema's aan de slag te gaan.



## Integratie in Kralingen-Crooswijk

Integratie is geen eenduidige term. Verschillende mensen en organisaties bedoelen er uiteenlopende dingen mee. Sommigen gebruiken de term om te focussen op de sociale, economische of culturele situatie van mensen met een migratieachtergrond. Anderen wijzen erop dat integratie een collectief proces is, waarbij iedereen werkt aan de integratie van de Rotterdamse samenleving als geheel. Weer anderen wijzen het gebruik van de term volledig af, omdat het bijdraagt aan een onnodig onderscheid.

De term etniciteit wordt in de context van integratie regelmatig gebruikt om de sociaal-culturele achtergrond van een persoon aan te duiden. De term houdt verband met gewoonten, waarden en normen, en overtuigingen die iemand van huis uit heeft meegekregen. Etniciteit heeft te maken met processen van zelfidentificatie en identificatie door anderen. Nationaliteit of migratieachtergrond bepalen dus niet per se iemands etniciteit.

*Stadsbeeld Integratie, IDEM Rotterdam*

Tegen de achtergrond van deze debatten benadert IDEM Rotterdam integratie als een koepelterm om te kunnen praten over onderwerpen die raken aan de verhoudingen tussen Rotterdammers, over de situatie van nieuwkomers in de stad, en over tegenstellingen tussen personen en groepen waar mensen tegenaan lopen. Wij benaderen integratie daarmee vooral als een idee dat betrekking heeft op de stad als geheel.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van integratie in Kralingen-Crooswijk. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Kralingen-Crooswijk beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

### Signalen over integratie

#### *Een gebied van 'twee extremen'*

Er zijn grote verschillen tussen de buurten in het gebied, beamen alle gesprekspartners. Zo typeert een gesprekspartner Kralingen-Oost als een groene, ruim opgezette wijk met goede en dure woningen. De bewoners hebben vaak een hoog inkomen, zijn zelfredzaam, zorgen voor elkaar en leveren vaak een maatschappelijke bijdrage middels vrijwilligerswerk. De buurt is nu voor 'ons soort mensen'. Een paar gesprekspartners vinden dat Kralingen-Oost meer verbonden zou moeten zijn met de rest van het gebied. In Kralingen-West wonen onder andere veel hoogopgeleiden en starters. In heel Kralingen wonen er tevens veel studenten door de nabijheid van de universiteit. Naast Kralingen ligt de buurt De Esch. Deze buurt wordt door een gesprekspartner getypeerd als een 'middenklasse wijk waar weinig problemen worden gesignaleerd'.

Aan de andere kant van de Boezem, naast Kralingen-West, ligt Crooswijk. Crooswijk kent de buurten Nieuw-Crooswijk, Oud-Crooswijk en Rubroek. Nieuw-Crooswijk staat bekend om zijn nieuwbouw dat voornamelijk bewoners trekt met hoge inkomens en gezinnen. De gesprekspartners zetten Nieuw-Crooswijk vaak in contrast met Oud-Crooswijk en Rubroek. Deze buurten hebben namelijk een slecht imago en worden door de gesprekspartners getypeerd als buurten met veel kleine, slecht onderhouden sociale huurwoningen. Hier wonen veel bewoners met een laag inkomen en een laag of

geen opleidingsniveau en er heerst werkloosheid. De gesprekspartners spreken soms ook wel van een 'getto' of van een 'afvalputje'. Ook geven een paar gesprekspartners aan dat bewoners zich weggezet voelen door de 'rijke Rotterdammers' en door de bestuurders die bijvoorbeeld in Kralingen-Oost wonen. Zo gaan er verhalen de ronde dat wanneer een bewoner uit Kralingen-Oost een melding doet van overlast dit direct en serieus door het gemeentebestuur wordt opgepakt, terwijl in andere buurten dat niet het geval zou zijn. Bewoners uit Crooswijk voelen zich hierdoor niet altijd gehoord en serieus genomen, aldus een gesprekspartner. Aan de andere kant vindt een gesprekspartner het storend dat er veel op een negatieve manier over Crooswijk wordt gesproken. Het gaat dan bijvoorbeeld over de berichtgeving dat Oud-Crooswijk de armste buurt van Nederland is. Dit wordt volgens de gesprekspartner aangedikt met onwaarheden en werkt daardoor stigmatiserend.

Gesprekspartners noemen het gebied ook wel 'een van twee extremen'. De leefwerelden van de bewoners uit de twee delen, Kralingen en Crooswijk, verschillen veel ten opzichte van elkaar. Gesprekspartners geven aan dat het moeilijk is om duurzame verbindingen tussen de twee buurten voor elkaar te krijgen en gezamenlijke activiteiten te ontplooiën. Er is behoefte om hier meer aandacht aan te besteden, bijvoorbeeld door zelfredzame bewoners uit Kralingen te motiveren om bewoners uit Crooswijk te ondersteunen bij maatschappelijke activiteiten. Een goed voorbeeld van een verbindende activiteit is het muziek-evenement 'Van smartlap tot opera'. Hierbij treden operazangers op, maar ook artiesten die meezing nummers performen, de zogenoemde 'ketelbinkie/havenliedjes'.

#### *Aandacht voor Oud-Crooswijk*

Gesprekspartners geven aan dat er in het verleden niet altijd de nodige aandacht voor Crooswijk is geweest. Volgens een aantal gesprekspartners komt dit doordat cijfers van beide buurten soms worden samengenomen om een beeld te schetsen van het gebied. De cijfers zijn daardoor vaak te rooskleurig en er wordt als gevolg geen extra aandacht besteed aan de buurten die dat nodig hebben. Een gesprekspartner constateert dan ook dat 'Crooswijkers de dupe zijn van het feit dat Kralingen bij Crooswijk hoort en omgekeerd'. Voorbeelden hiervan worden beschreven onder de signalen over 'Armoede en schulden' en 'Taalaanbod'. Onder gesprekspartners is er behoefte aan dat zaken op

Naar aanleiding van de Motie 'Plan Oud Crooswijk' zijn er extra middelen ingezet om de situatie van bewoners en het imago van oud Crooswijk te verbeteren. Hiervoor is er het 'Plan van Aanpak Oud-Crooswijk 2017-2020' opgesteld.

Dit plan biedt extra inzet om de wijk en haar bewoners op een niveau te brengen waarin ze zelf met reguliere inzet verder kunnen. Dat betekent:

- Een aanpak waarin bewoners die dat nodig hebben voldoende op weg geholpen worden om het zelf verder te kunnen doen, waarbij speciale en specifieke aandacht wordt besteed aan jeugd en jongeren
- Een aanpak waarin bewoners vanaf het begin zelf betrokken worden en meer en meer verantwoordelijkheid nemen en uiteindelijk eigenaarschap nemen.
- Een aanpak van de wijk, openbare ruimte, woningen, bedrijfsruimten, op de korte en langere termijn met aandacht voor beheer en onderhoud enerzijds en voor herinrichting en herstructurering anderzijds.

buurniveau aangepakt worden. Het Plan van Aanpak Oud-Crooswijk 2017-2020 speelt mogelijk in op deze behoefte. Dit plan is naar aanleiding van een motie aangenomen op basis van verschillende signalen en cijfers uit het wijkprofiel. Het plan richt zich op vijf aandachtsgebieden, namelijk: jeugd en jongeren; volwassenen; buitenruimte; gebiedsontwikkeling; en participatie. Onderdelen van dit plan zijn een wijkinventarisatie en een kwalitatieve wijkverkenning. In beide onderdelen werden er gesprekken gevoerd met bewoners in de wijk en werden hun

verhalen opgetekend en wensen verzameld. De verhalen geven een beeld van de veelzijdigheid van de bewoners uit Oud-Crooswijk en kunnen complementair zijn aan de verschillende signalen in dit gebiedsbeeld.

#### *Scheidslijnen langs etniciteit en groeiende vooroordelen*

Gesprekspartners geven aan dat bewoners in het gebied zich in contact met anderen in toenemende mate beperken tot de eigen etnische kring en er weinig interactie is tussen de verschillende groepen bewoners. Een voorbeeld hiervan zijn de winkels die zich specifiek richten op een etnische doelgroep. Gesprekspartners maken zich zorgen over deze ontwikkeling, omdat mensen op deze manier te weinig worden gestimuleerd om de Nederlandse taal te spreken of contact met mensen buiten de eigen groep te leggen. Dat komt de sociale cohesie en zelfredzaamheid van bewoners niet ten goede.

Daarnaast spreken gesprekspartners over toenemende vooroordelen en polarisatie in het gebied. Zo stelt een gesprekspartner dat er steeds meer ‘over elkaar dan met elkaar’ wordt gepraat. Landelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de media, voeden de groeiende vooroordelen tussen groepen. Volgens een gesprekspartner zijn er met name vooroordelen over bewoners met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Curaçaose achtergrond. In het gebied worden bijvoorbeeld Marokkaans-

*“Er zijn groeiende vooroordelen richting Marokkanen maar ook alles dat er anders uitziet zoals nu de komst van statushouders uit Syrië of Turken die in de wijk wonen.”*

Nederlandse jongeren in verband gebracht met overlast in de buitenruimte en criminaliteit. Ook heerst er islamofobie, waarbij moslims in verband worden gebracht met berichten over extremisme en terreur.

Meerdere gesprekspartners geven aan dat vooroordelen onder alle groepen leven in het gebied. Echter zijn het met name oudere, witte bewoners die veel over anderen ‘klagen’ en hen de schuld geven voor dingen die in hun leven of maatschappij gebeuren. Volgens een gesprekspartner voelen bewoners met migratieachtergrond zich door deze ontwikkelingen in het gebied steeds minder Nederlander en keren zich daardoor steeds meer naar hun eigen etnische kring. Een van de gesprekspartners geeft daarbij aan dat door bezuinigingen in de afgelopen jaren er steeds minder geld is om geregeld op een laagdrempelige manier samen te komen. De gesprekspartner ziet dit dan ook als een van de oorzaken waardoor er minder actieve buurtbewoners zijn in het gebied en het contact tussen de verschillende bewoners in het gebied is verminderd. Er is behoefte om de verschillende bewoners uit het gebied te bereiken en hen zich thuis en welkom te laten voelen. Een goed voorbeeld om dit te bereiken zijn dialoogbijeenkomsten in de wijk, aldus een gesprekspartner. Ook zijn er andere initiatieven om het contact en de verbinding tussen bewoners te bevorderen.

#### *Situatie van jongeren*

Gesprekspartners geven aan zich zorgen te maken over jongeren in het gebied. Dit betreft volgens hen jongeren met een Marokkaanse, Turkse, Curaçaose en Surinaamse achtergrond. Er zijn verschillende signalen met betrekking tot de kwetsbaarheid van deze groep. Zo wordt er gesproken over kinderen die opgroeien in armoede en in een te kleine woning. Ook wordt er gesproken over voortijdig schoolverlaters. Een gesprekspartner stelt dat jongeren hun school voortijdig verlaten doordat ouders weinig betrokkenheid tonen met het leren van hun kinderen. Ook vermoedt een gesprekspartner dat

Het Nederlandse Jeugdinstituut zette in 2008 een aantal bekende risicofactoren op een rij van voortijdig schoolverlaten, zoals een lage sociaal economische positie van de ouders, armoede, mate van ouderbetrokkenheid bij schoolactiviteiten, mate van ondersteuning van ouders bij het leren en een gemiddeld lager voortgezet schooladvies door het basisonderwijs.

kinderen met een migratieachtergrond vaker een lager schooladvies krijgen dan kinderen aankunnen. Het ontwikkelen van meer inzicht in de redenen waarom jongeren in Kralingen-Crooswijk voortijdig hun school verlaten is belangrijk, net zoals inzicht in de wijze waarop de jongeren en hun ouders beter ondersteund kunnen worden tijdens de schoolloopbaan en aandacht voor het juiste schooladvies.

Mede door het ontbreken van een startkwalificatie, signaleren gesprekspartners dat er veel werkloosheid heerst onder jongeren. Er zijn weinig passende arbeidsplekken en jongeren ervaren discriminatie op de arbeidsmarkt. Hierdoor hebben verschillende jongeren geen zinvolle dagbesteding. Professionals maken zich zorgen dat deze jongeren een vergroot risico lopen om te 'hangen op straat' of verleid te worden 'om snel geld te maken' en in de criminaliteit te belanden. Om iets voor deze jongeren te betekenen is het project Skillslab opgezet. Dit project begeleidt jongeren naar werk of stage. Ook is er in het Huis van de Wijk De Branding een dependance van het jongerenloket gekomen.

Tijdens de gesprekken komt een aantal keer naar voren dat er zich incidenten hebben voorgedaan tussen jongeren en andere bewoners in de publieke ruimte. Een incident deed zich voor op een plein waar een groep kinderen in de leeftijd 7-13 voor overlast zorgde en tegenover bewoners met kleine kinderen kwamen te staan. Hierop is sindsdien veel inzet op gedaan, zo is er bijvoorbeeld door de school en de imam voorlichting gegeven over wederzijds respect en is er een jongerenplek gecreëerd naast het pleintje waar jongeren kunnen 'chillen en hangen'. Daarnaast geeft een gesprekspartner aan dat het incident ook verband houdt met vooroordelen. Jongeren doen niet altijd iets verkeerd of zorgen feitelijk voor overlast, maar er heerst een gevoel van onveiligheid rondom hen.

Naast het soms ontbreken van perspectieven op een baan, geeft een gesprekspartner aan dat veel jongeren last ondervinden van het politieke klimaat en de manier waarop er in publieke discussies wordt gesproken over Nederlanders met een migratieachtergrond. Het gaat voornamelijk om islamitische jongeren die hier last van hebben en in een 'interne crisis' komen volgens de gesprekspartner. Bij deze jongeren heersen er veel vragen over hoe zij zich moeten opstellen wanneer er internationale terroristische incidenten plaatsvinden en of zij zich nog als moslim kunnen uiten, bijvoorbeeld door het dragen van een hoofddoek of djellaba. Ze zijn dan bang dat ze negatief bejegend worden door andere bewoners in de buurt. Ook signaleert een gesprekspartner dat veel jongeren de vaardigheden missen om voor zichzelf op te komen als hen iets overkomt.

Bovendien hebben gesprekspartners zorgen omtrent radicaliserende jongeren en 'Syriëgangers'. Zo is bekend dat er afgelopen jaar een aantal jongeren naar Syrië is afgereisd. Deze jongeren toonden volgens een gesprekspartner 'voorbeeldig gedrag' en 'hadden geen problemen op school, juist goede schoolprestaties' en deden actief mee aan sportactiviteiten in de wijk. Ook wordt er gesproken over een groep jonge vrouwen die het plan had om naar Syrië te reizen, maar die is tegengehouden door voortijdse signalering van betrokkenen. In reactie op deze ontwikkelingen heeft een groep bezorgde moeders gevraagd om ondersteuning bij de opvoeding, om te voorkomen dat hun kinderen radicaliseren. Er is een speciale bijeenkomst in het gebied georganiseerd voor deze moeders in het kader van 'Weerbaar opvoeden tegen radicalisering'. Daarnaast hebben er stadsdialogen plaatsgevonden. Middels korte scenes, waar ook jongeren zelf aan mee doen, worden thema's rondom radicalisering bespreekbaar gemaakt.

Uit de tweede Jaarrapportage Radicalisering van het college B en W blijkt dat in 2016 het Meld- en Adviespunt Radicalisering 66 meldingen van radicalisering voor heel Rotterdam in behandeling had. Na onderzoek werd er in 35 gevallen gesteld dat er mogelijk sprake is van radicalisering.

De interventie Weerbaar opvoeden tegen radicalisering van stichting Attanmia heeft als doel radicalisering bij de bron aan te pakken, door middel van een aanpak die zich specifiek richt op islamitische moeders. De moeders leren tijdens de training hoe zij hun kinderen weerbaar kunnen opvoeden. De gedachte hierachter is dat de kennis en de vaardigheden die zij opdoen tijdens de trainingen overdragen op hun kinderen, waardoor zij weerbaarder worden tegen radicalisering. (Bron: website Kennisplatform Integratie & Samenleving).

### *Opvang en situatie van vluchtelingen en statushouders*

Tijdens de gesprekken komt regelmatig de opvang en situatie van vluchtelingen en statushouders ter sprake. Zo hebben gesprekspartner het over weerstand die er een aantal jaar geleden ontstond tegen de tijdelijke opvang van vluchtelingen in de sporthal Schuttersveld. Een aantal omwonenden was het hier niet mee eens. Aan de andere kant geven gesprekspartners aan dat er vooral een 'positieve toon' heerste in de wijk. Veel buurtbewoners voelden zich betrokken en gingen de vluchtelingen helpen, door eten, speelgoed en kleding te brengen. In Kralingen, waar in de sporthal van de Erasmus Universiteit vluchtelingen werden opgevangen, hebben de gesprekspartners geen negatieve geluiden gehoord. Met betrekking tot de toewijzing van woningen aan statushouders, geven gesprekspartners aan dat hier soms wel spanningen over zijn.

Ook zijn er zorgen rondom de situatie van statushouders in met name Oud-Crooswijk en Rubroek, waarvoor aandacht nodig is. Een aantal gesprekspartners heeft namelijk de indruk dat statushouders slecht de taal spreken, niet uit huis komen, geen werk hebben en 'geen binding' aangaan met de wijk. Ook vertelt een gesprekspartner dat er weinig wederzijdse wisselwerking is tussen statushouders en de 'ontvangende wijk'. Aan de andere kant geeft een gesprekspartner aan dat er veel potentie is onder de statushouders. Een voorbeeld hiervan zijn de vluchtelingenvrouwen die in hun eigen land lerares waren. Er wordt nagedacht om deze vrouwen met hun pedagogische vaardigheden en kwaliteiten te betrekken bij het bevorderen van de Nederlandse taalvaardigheid onder vluchtelingen. Dit zou enerzijds de zelfstandigheid en integratie van deze vrouwen bevorderen, anderzijds kan het ook

innovatief zijn om iemand uit de gemeenschap zelf in te zetten als educator en inspirator om de Nederlandse taal onder de knie te krijgen.

#### *Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten*

Een aantal gesprekspartners heeft het over de situatie van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa. Deze groep bewoners gaat volgens hen weinig tot geen binding aan met hun buurt, omdat zij vaak de Nederlandse taal niet kunnen spreken en zich niet inzetten om deze te leren. De gesprekspartners vinden het lastig dat deze groep bij problemen geen ondersteuning zoekt en moeite heeft met het begrijpen van brieven en invullen van formulieren. Er is behoefte om deze bewoners beter te bereiken.

#### *Onvrede over woningtoewijzingen*

In relatie tot de hierboven genoemde signalen over statushouders en Midden- en Oost-Europese arbeidsmigranten, geven gesprekspartners aan dat er bewoners in Oud-Crooswijk zijn die scheve ogen hebben naar nieuwe bewoners in het gebied vanwege de woningen die zij toegewezen krijgen. Oorspronkelijke bewoners van Oud-Crooswijk hebben de indruk dat veel huizen toegewezen worden aan mensen die 'geen binding hebben of willen aangaan' met de buurt, zoals statushouders, ex cliënten van een GGZ instelling, tienermoeders of jongeren uit Midden- en Oost-Europa. Ook richt deze onvrede zich tegen de bewoners in de nieuwbouw in Nieuw-Crooswijk. Veel oud bewoners hebben het gevoel dat de 'echte Crooswijker' niet meer bestaat en dat hun kinderen geen kans maken op een betaalbare woning in de buurt zodra anderen voorrang krijgen bij de toewijzingen van woningen. Concluderend kan er gesteld worden dat er behoefte lijkt te zijn aan voldoende betaalbare en kwalitatieve woningen voor zowel inwoners van Kralingen-Crooswijk, als voor statushouders, arbeidsmigranten en andere groepen.

Onderzoekers Wenda Doff en Mariska van der Sluis bevelen in hun artikel 'Stad kan gevolgen gentrificatie verzachten' aan dat in snel veranderende buurten er geïnvesteerd moet blijven worden door de gemeente Rotterdam in belangrijke ontmoetingsplaatsen zoals buurthuizen of bibliotheken en andere plekken die belangrijk zijn voor de oude bewoners. Ook is het belangrijk om oude bewoners te betrekken bij de verschillende plannen voor vernieuwing en ook de wensen van deze groep bewoners te realiseren. Omdat oude bewoners vaker minder kapitaalkrachtig zijn dan nieuwe bewoners, is deze groep kwetsbaarder en daarom is het belangrijk ook oog te houden voor hun wensen en belangen door middel van concrete interventies en investeringen door de gemeente.

#### *Taalvaardigheid en taalaanbod*

Alle gesprekspartners noemen de toenemende mate van beperkte taalvaardigheid en analfabetisme als zorgelijk punt in het gebied. Dit speelt met name in Oud-Crooswijk, maar ook Kralingen-West wordt genoemd. Volgens gesprekspartners treft dit bewoners met en zonder migratieachtergrond. Bewoners zonder migratieachtergrond hebben bijvoorbeeld steeds meer moeite met het invullen van formulieren en het regelen van administratieve zaken. Dit kan bijvoorbeeld resulteren in het maken van schulden. Bij bewoners met migratieachtergrond spelen deze zaken ook, maar hebben tevens moeite met het spreken van de Nederlandse taal. Doordat zij moeite hebben met het onder woorden brengen waar ze mee zitten, stapelen problemen zich soms op en worden ze niet adequaat opgepakt. Ook signaleert een gesprekspartner dat door de beperkte taalbeheersing mensen slechts een klein netwerk hebben, veel binnen blijven en werkloos zijn, en hierdoor soms ook last hebben van

depressies. Een andere gesprekspartner noemt de gevolgen voor kinderen van ouders die de Nederlandse taal niet goed beheersen. Kinderen worden thuis hierdoor te weinig gestimuleerd om het Nederlands te spreken, wat volgens de gesprekspartner invloed heeft op de toekomstige opleiding, werk en inkomen van het kind. Een voorbeeld van een project dat hierop inspeelt is een voorleesochtend waar moeders en vaders uitgedaagd worden om de taal te leren middels voorlezen.

Een oorzaak die genoemd wordt voor het achteruitgaan van de taalvaardigheid in het gebied, is de onvoldoende regie op taalontwikkeling. Het is voor gesprekspartners onduidelijk welk aanbod er precies is en door wie het gebruikt kan worden. Daarnaast speelt, volgens een gesprekspartner, het aanbod niet goed genoeg in op de behoefte van de mensen die taallessen volgen. Ook vertelt een gesprekspartner dat veel aanbod wordt gerund door vrijwilligers en dat wanneer mensen niet naar de les komen, een vrijwilliger zich niet verantwoordelijk voelt om deze persoon hierop aan te spreken. Een gesprekspartner vraagt zich bovendien af hoeveel mensen leren in slechts twee dagdelen taal cursus per week en cursisten kunnen mogelijk hun motivatie kwijtraken door het gevoel niet vooruit te gaan.

Bovendien wordt er in de gesprekken specifiek de beperkte taalvaardigheid van vrouwen met migratieachtergrond genoemd. Een van de gesprekspartners geeft aan dat dit onder andere samenhangt met het taalaanbod en het niet aansluiten van dit aanbod op de behoeften van deze vrouwen. Zo geeft een gesprekspartner aan dat de lessen niet altijd plaatsvinden in een voor hun veilige omgeving met passende begeleiding. Zo voelen veel vrouwen zich bijvoorbeeld 'dom', door de wijze van begeleiding en bejegening in taallessen. Een vrouw heeft aan een gesprekspartner aangegeven dat zij zich hierdoor niet gelijkwaardig voelt in de klas. Voor vrouwen kan dit gevoel van onveiligheid eraan bijdragen dat zij hun motivatie verliezen. Daarnaast geeft een gesprekspartner aan dat veel vrouwen geen taallessen volgen omdat zij geen ruimte in hun hoofd hebben of geen tijd vrij kunnen maken hiervoor. In reactie op dit signaal is een organisatie aan de slag gegaan met taalaanbieders om taallessen te creëren die beter aansluiten op de behoeften van vrouwen.

Een aantal gesprekspartners geeft aan ontevreden te zijn over de manier waarop taal in het verleden is opgepakt door de gemeente. Cijfers over taalbeheersing werden namelijk op gebiedsniveau gebruikt om zaken te constateren en dat betekende een gemiddeld cijfer dat niet onder de gestelde grens kwam om extra aandacht hiervoor te krijgen. In het Plan van Aanpak Oud-Crooswijk 2017-2020 staat aangegeven dat er gerichte verbeteringsmaatregelen worden ingezet om de taalvaardigheid en de aansluiting van vraag en aanbod in het gebied te verbeteren.

#### *Spanningen rond Turkse coup*

Gesprekspartners geven aan dat er spanningen in het gebied zijn als gevolg van de mislukte coup in Turkije, waarbij Gülen door de Turkse autoriteiten als hoofdverantwoordelijke werd gezien. Ten tijden van de coup waren er twee organisaties in het gebied die geassocieerd werden met Gülen en verschenen hierom in de media. Dit zorgde ook voor onrust in de wijk en er werden daarom twee bijeenkomsten georganiseerd om 'de gemoederen te bedaren'.



### *Armoede en schulden*

Armoede speelt vooral in Oud-Crooswijk, De Esch en Kralingen-West een rol. Een gesprekspartner geeft aan dat de gevolgen hiervan met name zichtbaar zijn in Crooswijk. Bijvoorbeeld kinderen die met kapotte of versleten schoenen naar school gaan en hele dagen alleen maar brood eten of geen eten mee krijgen naar school. Ook geeft een professional aan dat het altijd een uitdaging is om activiteiten voor kinderen in de buurt financieel te kunnen dekken en om ouders voor een financiële bijdrage te moeten vragen als dat nodig is. Sommige signalen schuren tegen vormen van verwaarlozing, zo noemt een professional als voorbeeld een kind van tien jaar dat alleen naar een welzijnsaanbieder komt met zijn kleine broertje van vijf jaar. Het kind krijgt op een erg jonge leeftijd al de verantwoordelijkheid over zijn jonge broertje. Volgens een van de gesprekspartners houdt deze lage ouderbetrokkenheid verband met armoede, omdat ouders vooral bezig zijn met overleven en veel stress ervaren of last hebben van een depressie. Op deze manier ontstaat er volgens de gesprekspartner ook een cyclus van armoede die van ouder op kind overgaat.

De gesprekspartners signaleren dat armoede mede veroorzaakt wordt door problematische schulden, wat kan samenhangen met analfabetisme of beperkte Nederlandse taalvaardigheid. Een gesprekspartner geeft daarbij aan vaak vermoedens te hebben dat schulden een rol spelen bij bewoners, maar weet niet altijd wat te doen met deze vermoedens of heeft er geen tijd voor om deze ter sprake te brengen. Er is dan ook een sterke behoefte aan goede hulp in het gebied op dit onderwerp, waarbij ingezet wordt op het traject na schuldhulpverlening zodat mensen geen nieuwe schulden maken.

Schaarste, het internationaal gerenommeerde boek van wetenschappers Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, laat zien dat leven in schaarste de structuur van de hersenen verandert. Dit gebeurt op zo'n manier dat mensen minder flexibel zijn, verminderde zelfcontrole hebben en minder ruimte om over iets anders na te denken dan het gebrek aan geld. Hierdoor maken arme mensen soms keuzes die voor anderen onverantwoord of onnavolgbaar zijn, zoals de aanschaf van dure producten als er een kleine financiële meevaller is. Het is volgens de onderzoekers ook een verklaring waarom mensen met geldtekort vaker overgewicht hebben of vaker hun kinderen onvoldoende ondersteunen bij het maken van huiswerk of andere schoolactiviteiten. Kortom, armoede leidt ertoe dat mensen verminderd in staat zijn om hun eigen leven vorm te geven. Dat heeft gevolgen voor beleid. Volgens Mullainathan en Shafir moeten interventies erop gericht zijn dat mensen weer meer ruimte ervaren, zodat de negatieve gevolgen van het leven in schaarste op de hersenen wordt verminderd. Een voorbeeld is ervoor zorgen dat bewoners zich ervan verzekerd voelen dat er een vangnet is aan laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen waarvan minima gebruik kunnen maken in het geval van acute financiële problemen. Ook mensen zekerheid te geven wat betreft hun baan is een belangrijk interventie stellen de wetenschappers, in plaats van de onzekerheid die tijdelijke en nulurencontracten met zich meebrengen.

Tijdens de gesprekken wordt een aantal keer aangegeven dat het gebied zowel de rijkste als de armste buurt van Nederland kent. Gesprekspartners geven aan dat de cijfers over het hele gebied hierdoor vaak een rooskleuriger beeld geven en in het verleden geen urgentie aan het armoede probleem in Oud-Crooswijk werd gegeven. De motie Crooswijk speelde onder andere in op de behoefte iets te doen voor de situatie in Oud-Crooswijk. Armoede speelt dan ook een onderdeel in de doelen die in het Plan van Aanpak Oud Crooswijk 2017-2020 zijn opgenomen.

*Situatie van werklozen en bijstandsgerechtigden*

Naast schulden geven gesprekspartners aan dat er veel werklozen en bijstandsgerechtigden in het gebied zijn. Soms wordt dat veroorzaakt door het missen van een diploma of specifieke vaardigheden die nodig zijn om aan te sluiten op de vraag van de arbeidsmarkt. Een gesprekspartner merkt daarnaast op dat de verplichte trajecten van de gemeente om de uitkering te behouden, weinig tot niet bijdragen aan de zelfredzaamheid of economische zelfstandigheid van deelnemers. Dat heeft mogelijk te maken met de focus van de gemeente om zoveel mogelijk mensen te plaatsen en minder te kijken naar het maken van een goede match en de vrijwilliger goed voor te bereiden op de functie. Dit draagt volgens een gesprekspartner weinig bij aan de motivatie van de deelnemer en hier zou meer aandacht voor moeten zijn. Ook zou er meer aandacht moeten zijn voor arbeidsmarktdiscriminatie en de gevolgen hiervan.

Een gesprekspartner geeft bovendien aan dat bijstandsgerechtigden mogelijk te maken hebben met stigma's en uitsluiting. Er heersen vooroordelen over deze groep dat het 'nietsnutters' zijn en ze niets willen bereiken. Organisaties die verantwoordelijk zijn voor het plaatsen van bewoners die een tegenprestatie moeten leveren, merken dit bijvoorbeeld aan de vragen van klanten. Die geven soms aan dat zij liever geen mensen met een uitkering willen die aan hun tegenprestatie moeten voldoen. Deze klanten worden hierop aangesproken door de betreffende organisaties. Ook wordt er aangegeven dat ze de vrijwilliger op de functie voorbereiden en altijd een goede match proberen te maken. Echter door deze ervaringen krijgen veel bijstandsgerechtigden steeds meer het gevoel dat alles en iedereen tegen ze is, aldus een gesprekspartner.

## Discriminatie in Kralingen-Crooswijk

Discriminatie is het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen mensen en groepen op basis van een kenmerk dat in een specifieke situatie niet van belang is. Voorbeelden van zulke kenmerken zijn huidskleur, seksuele oriëntatie, handicap of leeftijd. Dit is de werkdefinitie van discriminatie die antidiscriminatiebureaus in Nederland hanteren.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van discriminatie in Kralingen-Crooswijk. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Kralingen-Crooswijk beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

26% van de Rotterdammers maakte discriminatie mee in 2016. (*Omnibusenquête Rotterdam 2016*)

7% van de Rotterdammers maakt discriminatie mee in de eigen buurt. Dit geldt voor 7% van de bewoners in Kralingen-Crooswijk. Binnen het gebied varieert deze percentage van 2% (Kralingen-Oost) tot 12% in Oud-Crooswijk. (*Enquête Wijkonderzoek 2015*)

### Signalen over discriminatie

#### *Stage- en arbeidsmarktdiscriminatie*

Bewoners in Kralingen-Crooswijk ervaren volgens gesprekspartners discriminatie op de arbeidsmarkt. Het gaat volgens hen vooral om bewoners die gediscrimineerd worden vanwege hun huidskleur, religie of etniciteit op basis van hun achternaam. Bij jongeren gaat het dan bijvoorbeeld over discriminatie bij het solliciteren naar een stageplek. Dit heeft onder andere een negatieve impact op de mogelijkheid om hun opleiding af te maken en op hun geestelijk welzijn. Een gesprekspartner geeft aan dat het voor jongeren niet altijd duidelijk is of ze gediscrimineerd zijn en er is een drempel om hier een melding van te doen bij een antidiscriminatiebureau of politie. Bovendien geeft een gesprekspartner aan dat sommige jongeren zich niet altijd professioneel opstellen tijdens een sollicitatie. Hierbij speelt het

De Omnibusenquête 2015 laat zien dat Rotterdammers regelmatig arbeidsmarktdiscriminatie ervaren: discriminatie op de werkvloer staat op de derde plaats van contexten waarin mensen discriminatie ervaren.

Verder valt op dat 7% van alle Rotterdammers in de leeftijd 16-24 jaar discriminatie ervaart door klanten versus 1% van alle Rotterdammers. Dit treft vaker meisjes en vrouwen, en hangt mogelijk samen met het dragen van een hoofddoek.

(RADAR/IDEM Rotterdam, 2016. *Discriminatie in Rotterdam. Omnibusenquête 2015*)

soms een rol dat jongeren bij voorbaat al het idee hebben geen kans te maken of niet goed weten hoe zij zich moeten opstellen tijdens een gesprek.

Een organisatie in het gebied onderneemt verschillende activiteiten om de perspectieven van jongeren te verbeteren en hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de banenmarkt. Er is echter meer behoefte aan kennis over succesvolle voorbeelden om jongeren te helpen naar duurzame arbeidsplekken en om discriminatie tegen te gaan.

#### *Islamofobie*

Zoals eerder bij het hoofdstuk integratie is gemeld, is er in toenemende mate sprake van een 'kloof' tussen moslims en niet-moslims in het gebied. Dit wordt onder andere gevoeld door het politieke klimaat en de media. Wanneer er een aanslag gebeurd in de wereld heeft dat invloed op de bewoners

zonder migratieachtergrond, zij schuiven problemen dan af op moslims in de buurt. Er zijn dan ook incidenten waarbij moslims negatief worden bejegend, bijvoorbeeld vrouwen met een hoofddoek die worden negatief aangesproken op straat. Volgens gesprekspartners zijn er jongeren in het gebied die het moeilijk vinden om hiermee om te gaan en zijn steeds banger om zich als moslim te uiten door bijvoorbeeld het dragen van een hoofddoek of djellaba.

Ook werd in 2016 de ruit van een islamitische slager ingegooid met varkenskoppen en trof hij varkenskoppen en varkenspoten op de stoep voor zijn winkel aan. De slager ervaart het als een dreigement. Zo verklaart hij in het Algemeen Dagblad: “Door het neerleggen van de varkenskoppen voel ik mij bedreigd. Dit verwacht je niet. Ik heb geen ruzie en ben niet eerder bedreigd door iemand die dit gedaan kan hebben. In de buurt zijn we allemaal bevriend met elkaar”. Ondanks dat de actie niet is ‘opgeëist’ en het niet duidelijk is waarom en door wie het is gedaan, lijkt het te gaan om symbolisch geweld tegen moslims.

Uit het onderzoek Islamofobie in Zicht weten we dat islamofobie regelmatig voorkomt in de stad. Stichting Platform Islamitische Organisaties Rotterdam-Rijnmond ontving in een periode van iets meer dan een jaar 174 gevalideerde meldingen van islamofobie, zoals ongelijke behandeling in winkels, op de werkvloer of op school, en fysiek en verbaal geweld in de openbare ruimte. In 72% van de gevallen is het slachtoffer een vrouw, en in 84% van de gevallen is het slachtoffer herkenbaar als moslim bijvoorbeeld vanwege het dragen van een hoofddoek of baard. Daders zijn vaker mannen dan vrouwen.

Verder blijkt uit de Omnibusenquête 2016 dat een vijfde van de gediscrimineerden in Rotterdam discriminatie ervaart op basis van geloof. Uit cijfers van antidiscriminatiebureau RADAR en de politie weten we dat het merendeel van voorvallen van godsdienstdiscriminatie in de stad gaat om Islam. In 2016 ontving RADAR 28 meldingen van godsdienstdiscriminatie voor de gemeente Rotterdam, waarvan in 19 gevallen het moslimdiscriminatie betreft. Daarmee is godsdienstdiscriminatie na ‘ras’ de meest gemelde vorm van discriminatie bij RADAR.

### *Mensen met een beperking*

Een gesprekspartner geeft aan dat er vooroordelen zijn in het gebied over mensen met een beperking. Als voorbeeld geeft de gesprekspartner dat er een man met een verstandelijke beperking gepest werd door andere bewoners en er eieren naar zijn raam werden gegooid. De gesprekspartner stelt dat veel mensen niet begrijpen wat een verstandelijke beperking betekent en er daardoor weinig begrip is voor deze personen. Momenteel wordt er daarom bijvoorbeeld een kookactiviteit georganiseerd waarbij kinderen samen koken met mensen met een niet-aangeboren hersenaandoening, zodat kinderen zich leren verplaatsen in de situatie van deze mensen. Echter is er meer behoefte onder professionals om beter in te kunnen spelen op de vooroordelen van omwonenden over mensen met een beperking.

## Vrouw/man-emancipatie in Kralingen-Crooswijk

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Het idee is dan dat iemand niet beperkt mag worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht nodig voor de sociale, economische en culturele context waarin een persoon verkeert. Dit betekent dat emancipatie niet voor iedereen hetzelfde hoeft te betekenen.

Vrouw/man emancipatie gaat onder andere over het bestrijden van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Een voorbeeld daarvan is het feit dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. Of dat er vrouwen veel vaker niet in leidinggevende posities geplaatst worden. In Rotterdam heeft de gemeente veel aandacht voor de economische zelfstandigheid van vrouwen. Bij mannenemancipatie kan er gedacht worden aan het aanpakken van agressiviteit en machogedrag, die vaak samenhangen met bepaalde opvattingen over mannelijkheid. Ook kan het gaan over het bespreekbaar maken van emoties, seksualiteit en eigen behoeften en grenzen.

30% van de Rotterdamse vrouwen voelt zich onveilig in de eigen buurt. Dit geldt voor 20% van de mannen.  
(Gemeente Rotterdam, 2013. Staat van emancipatie)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van vrouw/man-emancipatie in Kralingen-Crooswijk. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Kralingen-Crooswijk beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

### Signalen over vrouw/man-emancipatie

#### *Kwetsbare vrouwen en projecten om de zelfredzaamheid van vrouwen te vergroten*

Gesprekspartners geven aan zich zorgen te maken over een grote groep vrouwen in het gebied. Deze vrouwen hebben bijvoorbeeld moeite met de Nederlandse taal en er heerst een lage (financiële) zelfredzaamheid onder deze vrouwen. Dit gaat soms gepaard met werkloosheid, armoede, huiselijk geweld en depressie. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om Marokkaans-Nederlandse moeders met depressieve gevoelens. Echter wordt er ook gesproken over kwetsbare vrouwelijke statushouders.

Tegelijkertijd wordt er al veel gedaan om de kwetsbaarheid van vrouwen te verminderen. Een gesprekspartner is echter kritisch over sommige projecten omdat deze onderhevig zijn aan 'afvinkbeleid' en daardoor soms een persoonlijke en duurzame benadering missen. Als gevolg voelen sommige vrouwen zich weinig geholpen waardoor zij op den duur niet meer naar de activiteit komen. Er is dan ook behoefte aan laagdrempelige projecten voor vrouwen met een persoonlijke benadering en lokale ontmoetingsgelegenheden. Een persoonlijke benadering is volgens de gesprekspartner belangrijk zodat deze vrouwen weer in zichzelf gaan geloven, meer in hun 'kracht gaan staan' en psychologische klachten kunnen verminderen. Vrouwelijke sleutelfiguren uit de gemeenschap spelen hierbij een belangrijke rol en bereiken veel vrouwen. Een voorbeeld hiervan is de

weerbaarheidstraining voor jonge meiden. Dit project is opgezet door een groep jonge meiden omdat zij zich kwetsbaar voelden om over straat te lopen.

### *Huiselijk geweld*

Veel gesprekspartners delen vermoedens over huiselijk geweld in het gebied. Voornamelijk vrouwen zijn slachtoffer van geweld van hun partners en andere familieleden, zoals kinderen. Veel slachtoffers vinden het moeilijk om hierover te praten en schamen zich. Desondanks vangen professionals signalen op en hebben zij vermoedens. Vanuit de gesprekken is het niet altijd duidelijk of deze professionals (en anderen) weten wat zij kunnen doen met deze vermoedens.

Uit de gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen blijkt dat in 2016 1,5% van de inwoners van Kralingen-Crooswijk tussen de 19 en 64 jaar huiselijk geweld ervaaarde. Dit percentage ligt iets hoger dan het Rotterdamse gemiddelde van 1,3%. Met name in Oud-Crooswijk en Rubroek zijn de percentages aan de hoge kant. In Oud-Crooswijk ligt deze namelijk op 4% en in Rubroek op 2,8%.

Meerdere factoren kunnen een rol spelen bij het ontstaan van huiselijk geweld, zoals werkloosheid en financiële problemen. Zeker wanneer mannen een laag zelfbeeld krijgen vanwege hun ontslag, omdat dit niet strookt met het beeld dat zij hebben van een 'echte' man, zoals de kostwinner zijn, kan dit voor spanningen achter de voordeur zorgen. Deze spanningen kunnen hoger oplopen wanneer de partners wel betaald werk hebben, of als vrijwilliger actief zijn. Soms kan dat ertoe leiden dat zij vervolgens van hun man niet langer actief mogen zijn. Kortom, een traditioneel idee van 'mannelijkheid' kan een oorzaak zijn van spanningen en huiselijk geweld, en kan het emancipatieproces van vrouwen kan belemmeren. Aandacht hebben voor deze dynamieken en mannen een zelfbeeld laten ontwikkelen dat minder gestoeld is op de ideeën die geassocieerd worden met het zijn van een 'echte' man, kan deze mannen helpen weer op een goed pad terecht te komen. Ook is het van belang in het aanpakken van huiselijk geweld en voor emancipatieprocessen van vrouwen.

### *Emancipatie van jongens*

Er is behoefte aan meer aandacht voor de emancipatie van mannen en jongens in het gebied. In het kader van deze behoefte zijn er reeds dialoogbijeenkomsten georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten is aangegeven dat veel aanbod nu gericht is op vrouwen en dat mannen behoefte hebben aan praktische tools en cursussen. Voorbeelden die genoemd worden, zijn: communicatie in relaties, omgaan met emoties, omgaan met financiën, opvoedingsvraagstukken, verwachtingen van de maatschappij over man zijn en mannelijkheid. Er zijn al organisaties in het gebied die naar aanleiding van deze behoefte aan de slag zijn gegaan. Zo is er een jongensclub waar aandacht wordt besteed aan sollicitatietrainingen en gedrag op straat.

### *Betrokkenheid van vaders*

Een gesprekspartner geeft aan dat moeders hebben aangegeven dat vaders zich nauwelijks tot niet met de opvoeding van hun kinderen bezig houden. Gesprekspartners bevestigen dat er nog veel vaders op afstand staan bij de opvoeding van hun kinderen. Dit wordt volgens hen veroorzaakt door hun verplichtingen op werk, maar ook doordat zij geen rol zien voor zichzelf in de opvoeding of weten hoe hiermee om te gaan. Zo geeft een gesprekspartner aan een gesprek te hebben gehad met een vader

van een jongen die in een justitiële inrichting zat, waarbij het merkbaar was dat de vader hier erg over in zat maar niet wist hoe hierover te praten. Er is behoefte onder de gesprekspartners om meer te doen voor vaders in het gebied. Bij cursussen gericht op opvoeden kan er bijvoorbeeld breder ingezet worden op ouderschap, en als aanvulling op bestaande activiteiten in Kralingen-Crooswijk kan er gekeken worden naar de rol van vaders in het weerbaar opvoeden, tegengaan van radicalisering en voorkomen van schooluitval. Echter ook voor moeders moet er volgens een gesprekspartner aandacht komen over hoe zij meer verantwoordelijkheid kunnen geven aan vaders en hen meer kunnen betrekken bij de opvoeding.

#### *Eenoudergezinnen*

Een gesprekspartner merkt op dat er steeds meer eenoudergezinnen zijn in het gebied, met zowel vaders als moeders aan het hoofd. Deze ouders zijn kwetsbaar, omdat zij altijd druk zijn, weinig tijd voor zichzelf hebben en snel risico lopen op financiële problemen. Ook staan zij er alleen voor als het gaat om de opvoeding en heerst er schaamte om hulp te zoeken bij problemen, aldus een gesprekspartner. Hierdoor stapelen problemen zich volgens de gesprekspartner op en is er het risico op verwaarlozing van de kinderen. Er is behoefte om iets te betekenen voor deze personen in het gebied, specifiek gaat het hierbij om de situatie van alleenstaande vaders. Een groep alleenstaande vaders hebben aangegeven niet altijd te weten waar zij terecht kunnen voor ondersteuning, veel schaamte kennen om hulp te vragen en dat de aanwezige ondersteuning niet altijd past bij hun vraag.



## Lhbt-emancipatie in Kralingen-Crooswijk

Naast vrouw/man-emancipatie houdt IDEM Rotterdam zich bezig met lhbt-emancipatie. Lhbt-emancipatie heeft te maken met seksualiteit en genderdiversiteit. Seksualiteit gaat over tot wie je je seksueel aangetrokken voelt of op wie je verliefd wordt. Vrouwen die op vrouwen vallen kunnen zich identificeren als lesbisch en mannen die op mannen vallen als homo. Ook zijn er mensen die op personen van beide geslachten vallen, en zij kunnen zichzelf dan biseksueel noemen. De 't' in lhbt-emancipatie verwijst naar trans\*personen. Het gaat dan bijvoorbeeld om personen die als meisje worden geboren, maar eigenlijk liever een jongen zijn. Dit noemen we een transgender-identiteit. Aan deze identiteit kunnen verschillende vervolgstappen worden gegeven. Sommige mensen passen hun kleding aan, anderen veranderen hun naam en weer anderen laten een geslachtsaanpassende operatie uitvoeren. Er zijn ook mensen die zich geen man en ook geen vrouw voelen, of juist allebei, of er ergens tussenin. Al deze vormen van genderidentiteit benoemt IDEM Rotterdam met de paraplu-term trans\*. Een kernelement hiervan is dat er meer genderidentiteiten bestaan dan enkel 'man' of 'vrouw'.

4% tot 7% van de mensen is lhb, afhankelijk van de vraagstelling in Nederlandse bevolkingsonderzoeken.  
(SCP, 2016. *LHBT-Monitor*)

0,6% van de mannen en 0,2% van de vrouwen in Nederland geeft aan zich ambivalent te voelen over hun genderidentiteit.  
(SCP, 2012. *Worden wie je bent*)

Ook hier geldt dat emancipatie een brede term is, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Bij lhbt-emancipatie praten we dan over (on)mogelijkheden voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en trans\* mensen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Net zoals bij vrouw/man-emancipatie kan de invulling die aan die vrijheid wordt gegeven afhangen van de specifieke sociale, economische of culturele context waarin een persoon zich bevindt. Zo vinden sommige lhbt-personen het heel belangrijk om open te zijn over hun seksuele of genderidentiteit naar iedereen, terwijl anderen ervoor kiezen om bijvoorbeeld met vrienden er wel vrijelijk over te praten maar liever niet met collega's of familie.

25% van de lhb's in Rotterdam-Rijnmond vindt de straten in hun gemeente niet veilig. 14% van de lhb's in deze regio vindt de straten in hun eigen woonomgeving niet veilig.  
(RADAR, 2009. *Roze is overal*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van lhbt-emancipatie in Kralingen-Crooswijk. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Kralingen-Crooswijk beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

### Signalen over lhbt-emancipatie

#### *Behoeftte aan voorlichting en training onder professionals*

In meerdere gesprekken geven professionals aan dat zij niet altijd goed weten hoe om te gaan met het onderwerp seksuele diversiteit en gender identiteit. Zij vinden het bijvoorbeeld lastig om het te signaleren en te bespreken met hun doelgroep. Het ontbreken van kennis kan een belemmering zijn om ontwikkelingen die te maken hebben met seksuele- en gender diversiteit binnen de eigen organisatie of bij de doelgroep waarmee professionals werken, te signaleren en adequaat te handelen

waar nodig. Lhbt-personen zullen zich minder welkom voelen bij een organisatie en minder geneigd zijn om openlijk te praten over zaken die zij meemaken met professionals die weinig kennis hebben van het onderwerp.

Een aantal van de gesprekspartners geeft dan ook aan behoefte te hebben aan informatie en trainingen om hun lhbt sensitiviteit te vergroten. Het gaat dan bijvoorbeeld over hoe zij behoeften kunnen signaleren en wat zij kunnen doen op dit onderwerp met hun doelgroep, bijvoorbeeld jongeren. Maar ook ouders worden genoemd als groep om te ondersteunen, wanneer hun kind homo- of biseksueel is. Specifiek is er bovendien behoefte aan voorlichting en training waarbij aandacht is voor de religieuze en migratieachtergrond van de jongeren.

#### *Acceptatie van lhbt onder jongeren*

In gesprekken komt naar voren dat er jongeren in het gebied zijn die vooroordelen hebben of 'erg negatief' zijn tegenover lhbt-personen en zich soms geen houding weten tegenover homoseksuele of biseksuele mensen. Dit kan te maken hebben met groepsdruk, machogedrag of verminderde acceptatie vanwege een religieus standpunt over homoseksualiteit. Gesprekspartners vinden het

Slechts 68% van de Rotterdamse jongeren staat open voor vriendschap met een homoseksuele of lesbische leeftijdgenoot. Dit is fors lager dan de 78% van jongeren in Rotterdam-Rijnmond. (GGD Rotterdam-Rijnmond, 2016)

belangrijk dat hier aandacht voor is en het onderwerp wordt besproken. Een gesprekspartner geeft daarbij de tip om een dergelijke bijeenkomst niet aan te kondigen onder de noemer 'seksuele diversiteit', maar onderdeel te laten zijn van een bijeenkomst over een onderwerp waar jongeren regelmatig mee te maken krijgen. Bijvoorbeeld het thema 'discriminatie'. Als er dan ook discriminatie op basis van seksuele en gender diversiteit

wordt besproken, dan komen er én meer jongeren op de bijeenkomst af én kunnen jongeren zich meer inleven in de ervaren uitsluiting van lhbt-personen, omdat zij het relateren aan hun eigen ervaring met uitsluiting en discriminatie.

#### *Homo-ontmoetingsplek In Kralingse bos*

Er is al lange tijd discussie over een speciale ontmoetingsplek voor homo's in het Kralingse bos. Er zijn bewoners die hebben aangegeven last te ondervinden van met name mannen die seksuele handelingen verrichten op deze plek en dat aanstootgevend vinden. In de gebiedscommissie is hier aandacht aan besteed en discussie geweest over het aanbrengen van 'regenboogpaaltjes' om andere bezoekers erop te wijzen dat ze in een 'cruising area' zijn. Echter werden de paaltjes als stigmatiserend ervaren door critici en de paaltjes zouden te veel nadruk leggen op het gebied waar homo's seks bedrijven.

## Aanknopingspunten en aanbevelingen in Kralingen-Crooswijk

Tijdens de interviews en wijkbijeenkomsten zijn gesprekspartners gevraagd naar hun concrete behoeften in relatie tot de vier thema's. Waar willen professionals en betrokken bewoners mee aan de slag en wat hebben ze daarvoor nodig? Daarnaast zijn er ook indicaties van impliciete behoeften die ons zijn opgevallen. Samen vormen deze behoeften concrete aanknopingspunten en aanbevelingen waar lokale en stedelijke professionals, vrijwilligers, ondernemers en anderen verder mee aan de slag kunnen.

### Verbinding tussen Kralingen en Crooswijk

Investeer in het verbinden van bewoners uit Kralingen en Crooswijk zodat er meer gezamenlijkheid komt in het gebied. Dit kan bijvoorbeeld door zelfredzame bewoners uit Kralingen te motiveren om zich in te zetten voor minder zelfredzame bewoners in Crooswijk.

### Aanbestedingsstructuur

Er zijn zorgen rondom de aanbestedingsstructuren van welzijn in het gebied, waar meer aandacht voor nodig is. Zo heerst er een 'afvinkcultuur', wat ten koste gaat van de kwaliteit van de ondersteuning. Er is behoefte aan meer samenwerking, met doelen op gebiedsniveau in plaats van op organisatieniveau. Verschillende (ook kleine) organisaties kunnen hieraan bijdragen.

### Bied toekomstperspectief voor jongeren

Er is structureel aandacht nodig voor het gebrek aan toekomstperspectief onder jongeren, bijvoorbeeld door meer aandacht te schenken aan stage- en arbeidsmarktplaatsen of het zelfbeeld van jongeren te verbeteren. Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld met lokale actieve winkeliersverenigingen samen te werken, naar het voorbeeld van de Alliantie West-Kruiskade.

### Voorlichting en training voor professionals over discriminatie

Gesprekspartners geven aan niet goed te weten wanneer een gebeurtenis feitelijk discriminatie is, waar discriminatie plaatsvindt, wie er door getroffen wordt en hoe zij discriminatie kunnen aanpakken. Mogelijk zou een training voor professionals helpen bij het signaleren en het bespreekbaar maken van discriminatie. Het is ook belangrijk om professionals mee te geven welke vervolgstappen mogelijk zijn wanneer een persoon discriminatie ervaart.

### Geavanceerd en laagdrempelig taalaanbod

Er is behoefte aan taalaanbod dat het basisniveau overstijgt, maar dat tegelijkertijd betaalbaar is. Daarbij is er ook behoefte aan taallessen voor volwassenen die al langer in Nederland zijn. Ook belangrijk is dat het taalaanbod aansluit op de behoeften van de verschillende bewoners, bijvoorbeeld dat het een veilige plek is voor vrouwelijke deelnemers.

### Betrek oude bewoners bij vernieuwingsplannen voor de buurt

De herstructurering van het gebied heeft verschillende effecten voor uiteenlopende groepen nieuwe en oude bewoners. Het is belangrijk dat in snel veranderende buurten de oude groep bewoners, die vaak minder kapitaalkrachtig is, actief bij de vernieuwingen wordt betrokken en dat er geïnvesteerd

wordt in innovatieve plekken van ontmoeting waar zowel oude als nieuwe bewoners naartoe zullen komen.

#### **Zicht op armoede en schuldenproblematiek**

Er is blijvend aandacht nodig voor de armoede in het gebied. Besteed speciaal aandacht aan het verder ontwikkelen van programma's die gericht zijn op preventie van schuldproblematiek van kinderen met ouders in de schulden. Een manier om armoede en financiële stress tegen te gaan, is ervoor te zorgen dat bewoners zich ervan verzekerd voelen dat er een vangnet aan laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen is waarvan minima gebruik kunnen maken in het geval van acute financiële problemen.

#### **Laagdrempelige activiteiten voor vrouwen**

Zet in op kleine lokale projecten en ontmoetingsplekken voor vrouwen in Kralingen-Crooswijk. Vrouwen in het gebied hebben volgens een gesprekspartner behoefte aan persoonlijke en duurzame begeleiding, om te voorkomen dat problemen zich opstapelen of om hun gezondheid te bevorderen.

#### **Aandacht voor mannenemancipatie**

Er is behoefte om mannenemancipatie centraler te stellen in het gebied. Met name als het gaat om de rol van vaders bij de opvoeding of om alleenstaande vaders te ondersteunen.

#### **Kennis en training over lhbt-onderwerpen**

Er is meer kennis en bewustzijn onder professionals nodig over lhbt-onderwerpen. Investeer in trainingen voor professionals om vaardigheden te ontwikkelen om een gesprek te voeren over iemands seksuele geaardheid of genderidentiteit. Om lhbt-acceptatie onder Nederlanders met en zonder migratieachtergrond te bevorderen, en discriminatie en vooroordelen tegen te gaan, kan het helpen om aan te sluiten bij biculturele rolmodellen. In Rotterdam is de organisatie The Hang-Out 010 een succesvolle plek waar biculturele lhbt-jongeren samenkomen en als zodanig verschillende activiteiten organiseren in de stad voor lhbt-jongeren met en zonder migratieachtergrond.